

Ürdün 2005

Fatih ŞEN*

İç politikası bağlamında 2005 yılı boyunca Ürdün'de iki önemli gelişmenin yaşandığı söylenebilir. Bunlardan ilki Nisan ayında gerçekleşen hükümet değişikliği iken, ikincisi 9 Kasım'da yaşanan ve iç politikayı etkilemekle kalmayıp, Ürdün dış politikasını da etkileyen terörist saldırılardır. 5 Nisan'da Ürdün Kralı Abdullah, Başbakan Faysal El-Fayez hükümetini, ülke- de hükümete karşı artan muhale- fetten ve Arap ülkeleri, özellikle de

Irak ile yaşanan gerginlikler- den dolayı görevden alarak Adnan Bardan'ı yeni hükü- meti kurmakla görevlendir- di. Bardan hükümeti 10 Ni- san'da Parlamento'dan gü- venoyu alarak görevine baş- lasmasına rağmen, kabinesin- deki 12 bakanın El-Fayez kabinesinde de yer almış olmaları muhalefet tarafın- dan eleştirilerin sürdürülme- sine ve güven oylamasında 34 milletvekilinin oylamayı protesto etmesine neden olmuştur.¹

Resmî Adı	Ürdün Haşimi Krallığı
Başkent	Amman
Yüzölçümü	92.300 km ²
Nüfus	5.759.732
GSMH	17,2 Milyar Dolar
Hükümet Biçimi	Anayasal Monarşi
Devlet Başkanı	Kral Abdullah (1999-)
Dışişleri Bakanı	Faruk Kasravi
Türkiye Büyükelçisi	Faris Mufti
Askeri Harcamalar/GSMH	% 14,6
Asker Sayısı	100,500 (2002)
Etnik Yapı	
Arap	% 98
Diğer	% 2
Dini Yapı	
İslam	% 93
Hristiyan	% 4
Diğer	% 3
Petrol Üretimi	40 varil/gün
Petrol Tüketimi	103.000 varil/gün
İhracat	4.226 milyar dolar
İthalat	8.681 milyar dolar

* Arş. Gör., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

¹ Sana Abdallah, "All the King's Men", *El-Ahram Weekly*, Issue 738, 14-20 April 2005.

2005 yılında Ürdün’de meydana gelen en önemli olay şüphesiz 9 Kasım’da Amman’da gerçekleşen patlamalar olmuştur. Bush yönetiminin Ortadoğu’daki en sıkı müttefiklerinden olan ve bölgede “istikrar unsuru” olarak gösterilen Ürdün’ün başkenti Amman, eşzamanlı üç bombalı saldırıyla sarsılmıştır. Batılı iş adamları ve turistlerin kaldığı kent merkezinde bulunan The Grand Hyatt Otel, Radisson Otel ve Days Inn Otel’ine düzenlenen saldırılarda 60’a yakın kişi hayatını yitirirken, 300’den fazla kişi de yaralanmıştır.² Körfez Savaşından sonra ABD’nin bölgedeki en yakın müttefiklerinden ve stratejik ortaklarından biri olan Ürdün, ilk kez El-Kaide’nin hedeflerinden biri olmuştur. İsrail’le iyi ilişkiler içinde bulunması, Irak’a müdahale sırasında topraklarındaki üsleri kayıtsız şartsız açması, silah ve mühimmat taşıma konusunda işgalcilere koşulsuz destek vermesi dolayısıyla ABD’nin ve Batı’nın bir müttefiki olarak görülen Ürdün’ün, El-Kaide’nin Amman’daki saldırıları üstlendiği bildirisinde tam da bu nedenlerden dolayı cezalandırıldığı ifade edilmiştir.

Patlamaların ardından, Nisan ayında göreve gelen Adnan Bardan hükümetinin, krizi yönetmekte gösterdiği zaafiyet muhalefet tarafında bir hayli eleştirilmiştir. Ürdün istihbaratının olaya saatler sonra el koyması, hükümetin yetersiz kaldığını gösteren en önemli konuların başında gelmiştir. Bardan Hükümeti’nin yoğun eleştirisiyle karşılaşmasında, alınan iki “yanlış” kararın etkili olduğu söylenebilir. Bu kararlardan birincisi, saldırının hemen sonrasında ülke sınırlarının kapatılmasıdır. Sınırların kapatılmasından kısa süre sonra bu konuda geri adım atmasına rağmen, Bardan hükümeti gerek içeriden gerekse uluslararası kamuoyundan gelen tepkiler üzerine zor durumda kalmıştır. İkinci hatalı karar ise, saldırıları izleyen Perşembe gününün resmî tatil ilan edilmesi olmuştur. Cuma ve Cumartesi günlerinin genel tatil olmasının yanında Pazar gününün de Kral Hüseyin’in doğum günü olması nedeniyle önceden tatil edilmesi, tarihinin en kötü günlerinden birini yaşayan Ürdün’ün istikrarının ve ekonomisinin sarsılmasına neden olmuştur.³

9 Kasım saldırıları karşısında hükümetin tutumuna yönelik eleştirilerin artması Ürdün yönetiminde ikinci kez önemli değişikliklerin

² “Al-Qaeda Unleashed Amman Bombers”, **El-Ahram Weekly**, Issue 768, 10-16 November 2005.

³ Hatice B. Şenkardeşler, “Bereketli Hilal Kan Ağlıyor”, **Anlayış**, Kasım 2005, Sayı 31, s. 71.

yaşanmasıyla sonuçlanmıştır. Resmî açıklamada kararın saldırılardan önce alındığı belirtilse de, 15 Kasım'da Kral Abdullah'ın, dışişleri bakanı (the chief of the royal court) ve ulusal güvenlik danışmanının yanı sıra dokuz özel danışmanın daha istifalarını kabul etmesi yorumcular tarafından 9 Kasım saldırılarıyla ilişkilendirilmiştir. 24 Kasım'a gelindiğinde eski diplomat Maruf El-Bakhit'i yeni hükümeti kurmakla görevlendiren Kral Abdullah, yeni hükümetin güvenlik ve reformlar konusunda etkin bir politika izleyeceğine inandığını belirtmiştir.⁴ Bakhit'inin liderliğinde kurulan hükümet, 20 Aralık'ta 110 üyeli parlamentodan 86 olumlu oy alarak resmen göreve başladı. Yorumculara göre, Bardan hükümetinin kurulmasından kısa süre sonra Kral'ın böyle bir değişikliğe gitmesinin ardında 9 Kasım saldırılarında hükümetin çok fazla eleştirilmesinin yanı sıra, güvenlik ve reformlar gibi konularda istenen adımların atılmaması yatıyordu.

ABD'nin bölgedeki en yakın müttefiklerinden biri olan Ürdün, söz konusu rolünü 2005 yılı boyunca da sürdürmüştür. 4 Ağustos'ta El-Kaide'nin Amerikalı askerlere saldırı planlarını ortaya çıkardığını bildiren Ürdün güvenlik yetkilileri, gözaltına alınan 17 kişinin sorgulaması sırasında, Ürdün'deki Amerikalı askerlere saldırı planlandığının öğrenildiğini ifade etmişlerdir.⁵ Bu istihbarata rağmen, 19 Ağustos tarihinde Amerikan gemilerini hedef alan Akabe limanına yönelik saldırıda, söz konusu hedefler isabet almamasına rağmen, bir Ürdün askerî ölmüş, bir Ürdünlü sivil de yaralanmıştır.⁶

El-Cezire ve El-Arabiya televizyonları, saldırının El-Kaide bağlantılı bir örgüt tarafından üstlenildiğini belirtirken, kaynak olarak da El-Kaide'nin mesajlarının sıklıkla yayınlandığı bir internet sitesini göstermişlerdir.⁷ El-Kaide bağlantılı Abdullah Azzam Tugayları adlı örgüt, internette yayınladığı bildiride "mücahitlerin, Akabe ve Eylat'a 3 Katruşya füzesi fırlattıklarını" kaydederek, "Siyonistler, bizim legal hedefimiz; onları daha önce Taba, Eylat ve Tel Aviv'de de vurduk." açıklamasını yapmıştır. Bildiride, eylemin Ürdün'deki ilk saldırı oldu-

⁴ "Shaping up Security", **El-Ahram Weekly**, Issue: 771, 1-7 December 2005.

⁵ **Radikal**, 4 Ağustos, 2005.

⁶ **Zaman**, 20 Ağustos, 2005.

⁷ "El Kaide: Ürdün'e Biz Saldırdık", **BBC**, 10 Kasım 2005.

ğu vurgulanarak, Amman yönetimi, ABD ve İsrail'le iş birliğinden kaçınması için uyarılmıştır.⁸

Ürdün-ABD iş birliği 2005 yılı boyunca terörizmle mücadelenin yanı sıra, Filistin-İsrail sorununda da gündeme gelmiştir. Ürdün Kralı Abdullah, ABD Başkanı George W. Bush'la 15 Mart'ta Washington'da yaptığı görüşme sırasında "Ortadoğu ülkelerinin ABD'den gelen baskı olmaksızın demokratikleşemeyeceği ve Hizbullah'ın olası Filistin İsrail barış sürecini tehlikeye atabileceği" yönünde ifadelerde bulunmuştur. Görüşmenin ardından yapılan açıklamada bulunan Ürdün Başbakan Yardımcısı Mervan Muaşer ise, Kral Abdullah'ın ABD Başkanı Bush'un ricası ve isteği üzerine, kısa zaman içerisinde Filistin ve İsrail'i ziyaret edeceğini ve İsrail'le Filistin yönetimi arasında iyi niyet girişiminde bulunacağını bildirmiştir.⁹ 22 Eylül'de BM Genel Kurulu'nun açılışı kapsamında ABD'ye giden Abdullah, ABD Başkanı Bush'la bir kez daha görüşme imkânı bulmuştur. Bu görüşmede de Filistin sorunu gündeme gelmiş, Bush Kral Abdullah'tan Ariel Şaron ve Mahmud Abbas'la görüşerek barış sürecinin yeniden başlatılmasına katkıda bulunmasını talep etmiştir.

ABD ile yakın ilişkilerine rağmen Ürdün yönetiminin dış politikada çok boyutlu ilişkiler geliştirme, bağlamında bir politika sürdürdüğü de söylenebilir. 2003 Irak Savaşının başlamasından itibaren Rusya'ya beşinci ziyaretini 17 Ağustos'ta gerçekleştiren Kral Abdullah, Rus yetkililerle bir askerî alım anlaşması imzalamıştır. Söz konusu anlaşmayla Rusya'dan IL-76 tipi iki adet askerî nakliye uçağı satın alan Ürdün yönetimi, ayrıca Rus Kamov helikopterlerini satın alma konusunda da görüş alışverişinde bulunmuştur.¹⁰ Rusya'yı böylesi bir anlaşmaya yönelten en önemli neden ise birçok yorumcu tarafından Putin yönetiminin Sovyet dönemindeki etkin Ortadoğu politikasını yeniden canlandırma stratejisi olarak gösterilmektedir.

İsrail ile Ürdün arasındaki ilişkiler son on yıldır olduğu gibi 2005 yılında da olumlu yönde gelişmeye devam etmiştir. 8 Şubat'ta Mısır'ın Şarm El-Şeyh kentinde yapılan ve İsrail Başbakanı Ariel Şaron ile Filistin

⁸ "Al-Qaeda Unleashed Amman Bombers", **El-Ahram Weekly**, Issue 768, 10-16 November 2005.

⁹ "Visit of King Abdullah of Jordan", <http://www.state.gov/r/pa/ei/pix/b/54076.htm>. 27.02.2006.

¹⁰ "Jordan Buys 2 Russian Transport Aircraft, Interested in Choppers", **Mosnews**, August 17, 2005.

Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın bir araya geldikleri zirveye gözlemci olarak katılan ev sahibi Mısır'ın Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek ve Ürdün Kralı Abdullah, yapılan görüşmelerin ardından büyükelçilerinin İsrail'e geri dönmesi kararını aldılar.¹¹ Ürdün kabinesi 16 Şubat'ta, 2000 yılında patlak veren ikinci İntifada dolayısıyla dört yıldır gönderilmeyen büyükelçinin İsrail'e dönmesi kararını onaylamıştır. 20 Şubat'ta ise Ürdün büyükelçiliğine Şarm El-Şeyh'de verilen sözler doğrultusunda Maruf El-Bakhit atanmıştır.

Ancak, Ürdün büyükelçisinin atanmasına rağmen, İsrail Dışişleri Bakanı Silvan Şalom'un 21 Şubat'ta Amman'a gerçekleştirmeyi planladığı ziyaret, Ürdün'ün, İsrail hapisanelerindeki Ürdün vatandaşlarının serbest bırakılmasını talep etmesi ve İsrail'in bunu reddetmesi üzerine iptal edilmiştir. Şalom'un ziyaretinin ertelenmesine rağmen, Ürdün Dışişleri Bakanı Hani El-Mulki İsraili üst düzey yetkililerle görüşmek amacıyla kısa süre sonra Kudüs'e bir ziyaret gerçekleştirmiştir. El-Mulki'nin 6 Mart'ta Şaron'la yaptığı görüşmede güvenlik konusunda iş birliği, Ürdünlü mahkûmların serbest bırakılması, İsrail'deki Vakıf kurumlarının statüsü gibi hususlar temel tartışma konusu olmuş, ayrıca Ürdün Dışişleri Bakanı sınırların, mültecilerin geleceğinin, su konusunun ve Kudüs'ün statüsünün ele alınacağı nihai görüşmelerde Amman'ın da etkin rol alması gerektiğini belirtmiştir. Görüşmelerin ardından Şalom, Mart ayının sonuna kadar Ürdünlü mahkûmların serbest bırakılacağı yönünde açıklamalarda bulunmuştur. 11 Kasım tarihinde ise İsrail hükûmeti Amman ile ilişkileri geliştirmek için, tutuklu bulunan yedi Ürdün vatandaşının tahliye edildiğini açıklamıştır.¹²

İsrail ile ilişkilerini geliştirmek isteyen Ürdün'ün bu politikaları bazı durumlarda üçüncü taraflarla ilişkilerinde bazı sorunlar yaşanmasını da beraberinde getirmiştir. Örneğin 5 Mart'ta yapılacak olan Arap Ligi zirvesine ilişkin hazırlık görüşmeleri sırasında, İsrail'le ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda Arap cephesinin öne sürdüğü şartlarda bir yumuşamaya gidilmesini talep eden Ürdün'ün özellikle Lübnan, Sudan ve Suriye tarafından şiddetle eleştirilmesi üzerine Kral

¹¹ **Zaman**, 8 Şubat 2005.

¹² "İsrail'de Yedi Ürdünlüye Tahliye", **BBC**, 21 Nisan 2005.

Abdullah zirveye katılmaktan vazgeçerek, yerine daha alt düzey bir temsilciyi göndermiştir.¹³

5 Eylül'de, daha önce yapılması planlanan Ürdün Kralı Abdullah'ın İsrail ziyaretine gitmeyeceği, İsrail Başbakanı Ariel Şaron ile BM Genel Kurulu'nun New York'ta yapılacak toplantıları sırasında görüşeceği ifade edilmiştir.¹⁴ Kudüs ziyaretinin iptal edilmesinin ardından 16 Eylül'de BM'de bir araya gelen iki lider, beklenildiğinin aksine önemli konularda herhangi bir görüşme yapmaksızın ayrılmışlardır.

Ürdün ve İsrail arasındaki olumlu gelişmelerden biri de Şubat ayında yaşanmıştır. İki ülke, Kızıl Deniz'den Ölü Deniz'e su getirilmesine yönelik bir proje üzerinde anlaşmışlardır. Proje ile aslında bir göl olan ve her geçen gün kuruyan Ölü Deniz'in canlandırılması ve çevre ülkelerin tarımsal sulama ve elektrik enerjisi üretimi için gölden faydalanması hedeflenmiştir. Proje uyarınca Kızıl Deniz'in 250 kilometre uzunluğunda bir boru hattıyla Ölü Deniz'e bağlanması planlanarak, su seviyesi endişe verici boyutlara düşen Ölü Deniz'in hayata döndürülmesi düşünülmüştür. Ölü Deniz, deniz seviyesinin dört yüz metre altında olduğu için Kızıl Deniz'den akacak sudan elektrik enerjisi üretimi için de faydalanılması ve Kızıl Deniz'in suyu bölgeye kurulacak bir tesisle tuzdan arındırılarak, aşırı tuzlu olan Ölü Deniz'in suyunun tarımsal kullanım için iyileştirilmesi gibi hedefler de proje bağlamında ortaya konmuştur. Kâğıt üzerinde birçok kişi tarafından "muhteşem" olarak nitelendirilse de, hem mali hem de siyasi sorunlar projenin gerçekleştirilmesi önündeki en büyük engeller olarak gösterilebilir.¹⁵

2005 yılı boyunca Ürdün'ün izlediği Irak politikasının ise temelde Washington'un politikalarına paralel seyrettiği söylenebilir. Amman Washington'la Irak konusunda iş birliğini sürdürmüş ve Irak'ın yeniden yapılandırılması konusunda âdeta bir "taşeron" rolü oynamıştır. Söz konusu iş birliği bağlamında Ürdün, ABD desteğindeki yeni rejimin polis gücünü ve askerî personelini eğitime görevini üstlenmiştir. Ocak ayında Ürdünlü yetkililerin yaptığı açıklamada, 2007 yılına kadar 32.000 Iraklı polisin Ürdün Uluslararası Polis Yetiştirme Okulu'nda eğitileceği belirtilmiştir.

¹³ Dina Ezzat, "Downsizing Jordan?", *El-Ahram Weekly*, Issue: 735, 24-30 March 2005.

¹⁴ "Ürdün Kralı Abdullah İsrail'e Gitmiyor", *Zaman*, 06 Eylül 2005.

¹⁵ "Ölü Deniz'e Hayat Öpücüğü", http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2005/05/050509_dead_sea.shtml.

tirme Merkezi'nde (Jordan International Police Training Center) görecekları altı haftalık eğitimin ardından Irak'a gönderilmesinin planlandığı ve 1,650 Irak askerinin de Zarka'daki Ürdün Askeri Akademisi'nden mezun olarak Irak ordusuna katıldığı belirtilmiştir.¹⁶ Öte yandan, Ürdün Kralı Abdullah'ın yeni kurulan Irak hükümetinin talep etmesi halinde Irak'a Ürdün askerî göndermeye hazır olduklarını açıklaması Amerikan yetkililer tarafından memnuniyetle karşılanmış ve Washington'un gözünde Ürdün'ün bu politikası yeni Irak hükümetine siyasi bir destek olarak kabul görmüştür.

Ürdün-Irak-ABD üçgeninde yaşanan tüm bu "olumlu" gelişmeler Şubat ayının sonlarında yerini gerginliğe bırakmıştır. 28 Şubat'ta Bağdat'ın güneyindeki Hille kentinde düzenlenen ve yaklaşık 125 kişinin ölümüyle sonuçlanan bombalı intihar saldırısının Ürdün uyruklu biri tarafından düzenlendiği haberi üzerine gösteri yapan Iraklılar, Ürdün bayrağını yakarak Ürdün Büyükelçiliği'ne Irak bayrağı çektiler. Bu olaylardan sonra Ürdün 20 Mart'ta Bağdat'taki diplomatını geri çağırmış, aynı gün Irak da ülkedeki direnişte Ürdünlülerin parmağı olduğu gerekçesiyle Ürdün'deki elçisini geri çekmiştir.¹⁷ Kriz, 22 Mart'ta Ürdün Kralı Abdullah'ın, merkeze çağrılan Irak'taki Ürdün maslahatgüzarının en kısa sürede Bağdat'a dönmesi talimatını vermesinin ardından, önemli oranda yatışmış, Irak geçici Cumhurbaşkanı Celal Talabani'nin 7 Mayıs'ta Ürdün'ü ziyaret etmesi ve ardından Irak büyükelçisinin görevine geri dönmesi ile de sona ermiştir. 22 Haziran'da Ürdün dışişleri bakanlığı da kısa süre içinde Bağdat'a yeniden büyükelçi göndereceklerini açıklamıştır.

28 Şubat'ta başlayan bu kriz politik alanla sınırlı kalmış, Ürdün ve yeni Irak rejimi arasındaki askerî ilişkilere fazla yansımamıştı. Nisan ayında iki ülke yetkilileri bir araya gelerek askerî konular üzerinde bir anlaşma imzaladılar. Bu anlaşmada Irak hava sahasını Ürdün yapımı uçakların denetlemesi ve Irak'ta altyapıya sabotaj eylemlerinin engellenmesi için havadan yapılacak denetimlerde Ürdün yapımı askerî uçakların kullanılması kararları alınmıştır. *Jordan Times* gazetesinin haberine göre, söz konusu görüşmelerde daha önce iki ülke arasında 2004'te yapılan bir sözleşme uyarınca Ürdün'ün Irak'a teslim etmesi gereken 16 adet iki kişilik Sama CH2000 tipi askerî keşif ve

¹⁶ "More than 1,400 Iraqi police recruits complete training", *Jordan Times*, January 14, 2005.

¹⁷ "Iraq-Jordan Disputes Deepens", *Washington Post*, March 21, 2005.

denetim uçağı konusunda da yeniden anlaşmaya varılmıştır. Uçakları üreten Ürdün Havacılık Sanayi şirketinin müdürü Muayyed Samar-ray, uçakların sabotaj eylemlerini engellemek de dâhil olmak üzere keşif ve denetim amaçlı kullanılabileceğini belirtmiştir.

Askerî ilişkilerdeki bu olumlu gelişmelere karşılık, 3 Mayıs'ta iki ülke arasında yeni bir gerginlik daha meydana gelmiştir. Ürdün Kraliyet Hava Yolları yetkilisi, Reuters haber ajansına yaptığı açıklamada, Amerikan ordusundan güvenliği tehdit eden unsurlar konusunda uyarı aldıklarını ve bu bağlamda Kraliyet Havayollarının Bağdat'a yönelik uçuşlarını iki gün süreyle askıya aldıklarını açıklamıştır.¹⁸ Aynı ay içinde iki ülke arasında bir başka gerginlik ise El-Cezire televizyonunda, kaçırılan 6 Ürdünlünün kendilerini kaçırın "El-Bara bin Malik Tugayları" örgütünün isminin yazılı olduğu bayrağın önünde çekilmiş görüntülerinin yayınlanmasıyla yaşanmış, bu durum Ürdün hükûmeti ve kamuoyunun sert tepkisine neden olmuştur.¹⁹ Ağustos ayına gelindiğinde iki ülke arasında yaşanan krizlere bir yenisi daha eklenmiştir. Irak hükûmeti, devrik Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in ailesinin Irak'taki ABD karşıtı direnişi desteklemesine göz yumduğu gerekçesiyle, Amman yönetimini suçlamış, Irak hükûmetinin sözcüsü Leyt Kubba ise, gazetecilere yaptığı açıklamada Ürdün'de barınan Saddam Hüseyin'in ailesinin "Irak'taki direniş ağını büyük servetiyle desteklediğini" belirtmiştir.²⁰

2005 yılı boyunca Ürdün-Irak ilişkilerinin en önemli özelliği inişli çıkışlı olmasıydı ve iki ülke arasında gerginlikler yaşanmasına rağmen Amman, Saddam sonrası Irak rejiminin en önemli destekçisi olmaya devam ediyordu. Ürdün Başbakanı Adnan Bardan, Dışişleri Bakanı Faruk Kasravi ile birlikte 10 Eylül'de sürpriz bir şekilde Irak'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bardan, "Irak'ı yalnız bırakmayacaklarının ve bu ülkeyi desteklediklerinin" altını çizmenin yanı sıra, Bağdat'ta Irak Başbakanı İbrahim El-Caferi ile düzenlediği ortak basın toplantısında, "Bağdat'ta, sadece güvenlik nedeniyle ara verilen, Arap varlığını göstermek için buradayız" ifadelerini kullanmıştır. Irak'ın işgal edilmesinden bu yana Bağdat'ı ziyaret eden en üst düzey Arap

¹⁸ "Ürdün Hava Yolları Bağdat Uçuşları Askıya Aldı", <http://www.zaman.com.tr/?hn=169871&bl=sondakika>

¹⁹ **Radikal**, 06 Mayıs 2005.

²⁰ "Iraq accuses Jordan of allowing financing of insurgency", **The New York Times**, August 22, 2005; "Irak'tan Ürdün'e Suçlama", **Zaman**, 21 Ağustos 2005.

yetkilisi olması dolayısıyla Bardan'ın bu ziyareti gerek Irak, gerekse Irak'taki yeni rejimi meşrulaştırmaya çalışan ABD açısından büyük önem taşımaktaydı.²¹

9 Kasım saldırılarını, internet üzerinden yaptığı açıklamayla, El-Kaide Örgütü'nün Irak'taki kolu olarak bilinen Ürdün asıllı Zerkavi grubunun üstlenmesi, gerek Ürdün ve Irak hükümetleri gerekse iki ülke halkları arasında gerginliğe yol açmıştır. Irak'tan gelen resmî açıklama iki ülke arasında terörizmle mücadele bağlamında yürütülen iş birliğinin devam ettiği yönünde olsa da, saldırılarla Irak'ın adının bir arada anılması çoğunlukla Başkent Amman'da yaşayan ve Ürdün'ü ikinci vatan olarak benimsemiş dört yüz bin Iraklıyı tedirgin etmiştir. Açıklamanın hemen ardından yüzlerce Iraklı, işyerlerini kapatarak saldırıya uğrama korkusuyla evlerinin yolunu tutmuş, El-Kudüs El-Arabi Gazetesi de, Ürdün'de Iraklılara karşı duyulan nefretin dozunun artacağını, zira bir çok Ürdünlünün yavaşlayan kamu hizmetlerinin ve artan ev fiyatlarının sorumluluğunu, ülkelerini terk ederek başkent lüks semtlerine yerleşen zengin Iraklıların üzerine yıktığını belirtmiştir.²²

2005 yılı boyunca Ürdün Türkiye ilişkileri temelde iki ülke liderlerinin karşılıklı ziyaretleri bağlamında gelişmiştir. 6 Ocak'ta Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Ürdün'ü ziyaret etmiş, Gül'ün ziyaretinin ardından Ürdün Kralı Abdullah, İsrail gezisi öncesi Ankara'ya sürpriz bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Kral Abdullah'ın Türkiye ziyareti sırasında taraflar Ortadoğu barış sürecinin ilerletilmesi konusunda mutabakata varırken, Abdullah'ın Başbakan Tayyip Erdoğan ile görüşmesine Irak'taki gelişmeler damgasını vurmuştur. İki lider, Irak'taki iç karışıklığı masaya yatırırken temelde Irak'ın iç çatışmaya sürüklenmesinin Ürdün ve Türkiye'ye olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. İki lider ayrıca, Irak'ta her kesimin adil bir şekilde temsil edilmesi üzerine ortak görüş belirtirken, bu bağlamda Irak'a komşu ülkelerle yapılan istişare toplantılarının da önemine değinmişlerdir. Başbakanlık kaynakları, Türkiye'de yolsuzluk suçlamasıyla yargılanmakta olan ve Ürdün vatandaşlığı tescil edilen Uzan ailesi ile ilgili bir konunun ise görüşmede gündeme gelmediğini belirtmiştir.

²¹ "Ürdün Başbakanı'ndan Irak'a Sürpriz Ziyaret", **Zaman**, 10 Mayıs 2005.

²² Hatice B. Şenkardeşler, "Bereketli Hilal...", s. 70.

Söz konusu ziyaret çerçevesinde Ürdün Kralı Abdullah, Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'le de bir araya gelmiştir. Filistin sorununun gündeme geldiği görüşmede taraflar "Gazze'den çekilmenin tek başına yeterli olmadığı, sürecin yol haritası düzleminde devam etmesi gerekliliği ve Filistinlilerin çekilme sürecinden faydalanması" ortak görüşünü ortaya koymuşlardır. Aynı görüşmede her iki ülke, Filistinlilere daha fazla yardım konusunda da mutabakata varmıştır.²³

Türkiye ile Ürdün arasında ekonomik alandaki gelişmeler de 2005 yılında ivme kazanmıştır. Yıl boyunca gerek devlet gerekse özel sektörün girişimleri ile iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler artırılmaya çalışılmıştır. Ekonomik açıdan en önemli ziyaret, Dış Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen'in 15-18 Şubat tarihlerinde gerçekleştirdiği Ürdün gezisi olmuştur. 150 kişilik çeşitli sektör temsilcilerinden oluşan iş adamı heyetiyle Ürdün'e giden Tüzmen, görüşmelerin başlangıcında Ürdün'de yaptığı açıklamada, iki ülke arasında serbest ticaret için Türkiye'nin hazır olduğu mesajını vermiştir. Tüzmen Başbakan Fayez ile görüşmesinden sonra yaptığı açıklamada ise, Ürdün'de Türk yatırım bölgesinin kurulması, Türk şoförlerinin en büyük rahatsızlık kaynağı olan transit geçişlerde uygulanan tarife ve vergilerin tek bir kaleme toplanarak mağduriyetlerinin giderilmesi gibi konularda mutabakata varıldığını ve 17 Şubat'tan itibaren tüm işlemlerin tek bir kalem üzerinden yapılacağını açıklamıştır.²⁴ Ayrıca Nisan ayında yapılan bir anlaşma ile Ürdün Hava Kuvvetlerinin F-16 uçaklarının modernizasyonu projesi Türk Havacılık ve Uzay Sanayi (TAİ)'ne verilmiştir. Bu proje çerçevesinde Ürdün Hava Kuvvetlerine ait 17 adet F-16 uçağının, *aviation* sistemleri dışında kalan tüm parçalarının TAİ tarafından modernize edilmesi amaçlanmıştır.²⁵

İki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmesi bağlamında Türk özel sektörü de 2005 yılında önemli girişimlerde bulunmuştur. 30 Haziran-31 Temmuz tarihleri arasında 20 ülkenin katıldığı Amman'da ikincisi düzenlenen "Global Village" fuarına çeşitli sektörlerden 25 Türk firması katılmıştır.²⁶ Özel sektörün Ürdün'e yönelik en önemli girişimi ise Efes Sınai Yatırım Holding iştiraki aracılığıyla *The*

²³ "Irak ateşi, Ürdün'ü de Türkiye'yi de Yakar", **Zaman**, 06 Eylül 2005.

²⁴ "Ürdün'de Türk Yatırım Bölgesi Kurulacak", **Zaman**, 17 Şubat 2005.

²⁵ "TAİ, Ürdün'ün F-16'larını Modernize Edecek", **Zaman**, 28 Nisan 2005.

²⁶ "Ürdün'e Türk Çıkarması", **Aksiyon**, Sayı: 551, 27 Haziran 2005.

Coca-Cola Bottling Company of Jordan (CCBC)'ın %90 hissesini *The Coca-Cola Company*'nin bağlı ortaklığı *Atlantic Industries*'den satın alan Efes Holding'in, daha önce Kırgızistan, Azerbaycan ve Türkmenistan'da yaptığı üretim, satış ve dağıtım alanına Ürdün'ü de katması olmuştur. 5 milyonu geçen nüfusunun yanında diğer bölge devletlerine Ürdün üzerinden satış yapılabilmesi bu alımın önemini daha da artırmıştır.

Kronoloji Ürdün 2005

- 06 Ocak:** Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül Ürdün'ü ziyaret etti.
- 15-18 Şubat:** Türkiye Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen Ürdün'ü ziyaret etti.
- 20 Şubat:** Ürdün, İsrail'e Büyükelçi gönderdi.
- 06 Mart:** Ürdün Dışişleri Bakanı Hani El-Mülki İsrail'i ziyaret etti.
- 20 Mart:** Ürdün ve Irak karşılıklı olarak büyükelçilerini geri çektiler.
- 07 Nisan:** Adnan Bardan Hükümeti göreve başladı.
- 07 Mayıs:** Talabani Ürdün'e ziyarette bulundu.
- 12 Mayıs:** Müslüman Kadınlar Forumu Amman'da gerçekleştirildi.
- 24 Mayıs:** Ürdün Kralı Abdullah ve Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas, Amman'da bir araya geldiler.
- 15-18 Temmuz:** Ürdün Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Khaled J. El-Sarayreh Türkiye'yi ziyaret etti.
- 17 Ağustos:** Kral Abdullah, Rusya ziyaretine başladı, iki ülke arasında askerî antlaşmalar imzalandı.
- 19 Ağustos:** Ürdün'ün Akabe Limanı'nda demirli Amerikan donanmasına ait bir gemiye füze atıldı.
- 05 Eylül:** Ürdün Kralı Abdullah, Türkiye'yi ziyaret etti.
- 10 Eylül:** Ürdün Başbakanı Adnan Bardan, Irak'ı ziyaret etti.
- 22 Eylül:** Kral Abdullah Washington'da ABD Başkanı George Bush'la görüşti.
- 09 Kasım:** Amman'da üç patlama 53 ölü.